

Nr 72.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avlöningsförmåner till viss civil personal i statens och kommuns tjänst under tjänstledighet på grund av inkallelse till militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap, m. m.; given Stockholms slott den 3 november 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 november 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND, HÄGGLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, fråga om avlöningsförmåner till viss civil personal i statens och kommuns tjänst under tjänstledighet för militär tjänstgöring, som föranledes av anbefalld förstärkt försvarsberedskap, m. m.

Departementschefen anför:

Sedan Kungl. Maj:t den 1 september 1939 anbefallt intagande av förstärkt försvarsberedskap, har fråga uppkommit om utfärdande av särskilda föreskrifter angående avlöning till vissa civila befattningshavare i statens och

kommuns tjänst under tjänstledighet, som föranledes av inkallelse till militär tjänstgöring i anledning av den anbefallda förstärkta försvarsberedskapen.

Vissa bestämmelser rörande avlöning under ledighet för militär tjänstgöring äro redan meddelade i gällande avlöningsförfattningar. Sålunda stadgas i civila avlöningsreglementet (13 § 2 mom.) bl. a., att tjänsteman skall vidkännas B-avdrag för tid, under vilken han fullgör honom såsom beställningshavare i reserven, å reservstat eller å övergångsstat eller såsom officer i väg- och vattenbyggnadskåren åliggande tjänstgöring eller under vilken han genomgår utbildningskurs för äldre reservofficerare eller under vilken han är inkallad till värnpliktstjänstgöring, samt att tjänsteman likaledes skall vidkännas B-avdrag för tid, under vilken han genomgår för konstituerad landstormsofficer föreskriven befälskurs, landstormsbefälsövning eller kompletteringskurs eller med kompletteringskurs jämställd annan kurs eller övning, dock högst 14 dagar av ett och samma kalenderår.

Bestämmelser liknande dem, som sålunda meddelats för ordinarie tjänstemän vid den nyreglerade civila statsförvaltningen, hava intagits i civila icke-ordinariereglementet, såvitt angår i 1 avd. 2 kap. avsedda extra ordinarie tjänstemän. Där stadgas (12 § 2 mom.), att extra ordinarie tjänsteman skall vidkännas B-avdrag för tid, under vilken han fullgör honom såsom beställningshavare i reserven, å reservstat eller å övergångsstat eller såsom officer i väg- och vattenbyggnadskåren åliggande tjänstgöring eller under vilken han genomgår utbildningskurs för äldre reservofficerare eller han såsom landstormen tillhörande värnpliktig är inkallad till landstormsbefälsövning eller landstormsrepetitionsövning. Likaledes skall extra ordinarie tjänsteman vidkännas B-avdrag för tid, under vilken han genomgår för konstituerad landstormsofficer föreskriven befälskurs, landstormsbefälsövning eller kompletteringskurs eller med kompletteringskurs jämställd annan kurs eller övning, dock högst 14 dagar av ett och samma kalenderår. Däremot avvika bestämmelserna för extra ordinarie tjänstemän från de för ordinarie tjänstemän gällande i avseende å lön under ledighet för vanlig värnpliktstjänstgöring därutinnan, att extra ordinarie tjänsteman å ena sidan ålagts skyldighet att vidkännas C-avdrag å lönen men å andra sidan berättigats uppbära särskild dagersättning med 2 kronor 50 öre (21 § 4 mom.).

Beträffande extra ordinarie tjänstemän, som avses i 1 avd. 3 kap., äro i reglementet särskilda bestämmelser icke meddelade rörande avlöning under militär tjänstgöring. Då emellertid å ifrågavarande tjänstemän skola överhuvudtaget tillämpas de för ordinarie tjänstemän i civila avlöningsreglementet meddelade stadgandena, följer därav, att avlöningsförmånerna för ifrågavarande extra ordinarie tjänstemän äro reglerade jämväl under ledighet för militär tjänstgöring i samma omfattning, som skett för ordinarie tjänstemän.

I fråga om övriga i civila icke-ordinariereglementet avsedda tjänstemän saknas i reglementet generella bestämmelser uti här ifrågavarande hänse-

ende. Nu avsedda tjänstemän hava att avstå hela avlöningen under ledighet för militär tjänstgöring, där ej för särskilt fall annorlunda föreskrives.

För vissa icke-ordinarie tjänstemän vid rikets hovrätter samt för vissa icke-ordinarie lärare vid de statliga läroanstalterna äro avlöningsförmånerna reglerade vid sidan om civila icke-ordinariereglementet. Enligt Kungl. Maj:ts brev till rikets hovrätter den 22 juni 1939 (nr 335) skola å adjungerade ledamöter och vissa fiskaler, nämligen de fiskaler som uppbära lön enligt 21 löneklassen, bestämmelserna för extra ordinarie tjänstemän i 1 avd. 2 kap. civila icke-ordinariereglementet äga tillämpning. Härav följer, att föreskrifterna i nämnda kap. angående avlöning under militär tjänstgöring även gälla för ifrågavarande hovrättstjänstemän. I fråga om de icke-ordinarie lärare, vilkas avlöningsförhållanden reglerats genom kungörelsen den 21 augusti 1939 (nr 582), äro några särskilda bestämmelser icke meddelade för det fall, att lärare åtnjuta sådan ledighet som här är i fråga.

Beträffande befattningshavare vid statens oreglerade verk hava i för dem tidigare utfärdade, ännu gällande kungörelser angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i vederbörande stater upptagna avlöningsförmånerna icke influtit speciella föreskrifter rörande avlöning under ledighet för militär tjänstgöring. I dylika kungörelser återfinnas allenast bestämmelser om löneförmånernas reglerande vid tjänstledighet i allmänhet. Sålunda må nämnas, att i fråga om häradssekreterare, landsfiskal och distriktslantmätare gäller att, där tjänstemannen av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger han uppbära hela lönen jämte ortstillägg, om sådant förekommer, men där han undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag eller i behörig ordning avstånges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan han förpliktas att under ledigheten frånträda även annan avlöningsförmån än tjänstgöringspenningar, i den mån sådant för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt.

I de av Kungl. Maj:ts utfärdade avlöningsreglementena för vissa kommunalt anställda lärare hava, i likhet med vad som skett vid utfärdande av avlöningsreglementen vid den nyreglerade civila statsförvaltningen, upptagits vissa bestämmelser angående avlöning i den civila befattningen under tjänstledighet för militär tjänstgöring. Sålunda gäller enligt 14 § avlöningsreglementet den 11 november 1938 (nr 660) för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor, att ordinarie lärare skall avstå B-avdrag, då han på grund av honom såsom beställningshavare i försvarsväsendets reserver (reservstater) eller såsom värnpliktig åliggande militär tjänstgöring, vilken icke är att hänföra till värnpliktstjänstgöring i fredstid, hindrats att sköta sin befattning samt att han skall avstå C-avdrag vid fullgörande av värnpliktstjänstgöring i fredstid. Vidare följer av stadgandet i 33 § 5 mom. samma reglemente att extra ordinarie lärare, som åtnjuta ledighet för nyss angivna ändamål, äger av lönen uppbära ett belopp av 2 kronor för dag. Dessa bestämmelser överensstämma i huvudsak med de föreskrifter, som före den 1 juli 1939 till-

lämpades vid den nyreglerade civila statsförvaltningen enligt då gällande avlöningsreglementen med därtill hörande tilläggsbestämmelser.

I 20 § avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor den 30 september 1937 (nr 868) stadgas, att ordinarie lärare, som erhållit ledighet för att fullgöra honom såsom beställningshavare i försvarsväsendets reserver (reservstater) eller såsom värnpliktig åliggande militär tjänstgöring, skall i löneavseende för sådan tid avstå hälften av på tiden belöpande del av lön samt kallortstillägg. Enligt föreskrift i 29 § 2 mom. av reglementet skall extra ordinarie lärare, som fullgör honom åliggande militär tjänstgöring, av lönen äga uppbära ett belopp av 2 kronor för dag. Till följd av de hänvisningar, som i avlöningsreglementet den 17 juni 1938 (nr 419) för nomadlärare gjorts till vissa bestämmelser i avlöningsreglementet för folk- och småskollärare, äga i sistnämnda reglemente intagna, nyss återgivna föreskrifter angående avlöning under ledighet för militär tjänstgöring tillämpning även å nomadlärare.

De i gällande avlöningsförfattningar sålunda meddelade föreskrifterna om avlöning under ledighet för militär tjänstgöring hava tillkommit med tanke huvudsakligen på den militärtjänstgöring av olika slag, som civila befattningshavare under normala fredsförhållanden kunna vara skyldiga att underkasta sig. Genom inkallelserna till förstärkt försvarsberedskap hava emellertid ett stort antal civila befattningshavare ålagts en vida mer omfattande militärtjänstgöring. Med nu gällande avlöningsbestämmelser hava dessa inkallelser i många fall medfört en väsentlig minskning i vederbörandes löneinkomster.

Det ansågs vid nu angivna förhållanden erforderligt att företaga en närmare undersökning av, huruvida gällande föreskrifter kunde anses på ett tillfredsställande sätt reglera tjänstemännens avlöningsförmåner under den förstärkta försvarsberedskapen. Undersökningen, som verkställdes inom finansdepartementet, resulterade i en *promemoria angående avlöningsförmåner till viss civil personal i statens och kommuns tjänst under tjänstledighet på grund av inkallelse till militär tjänstgöring i anledning av den 1 september 1939 anbefalld förstärkt försvarsberedskap*, vari vissa förbättrade avlöningsförmåner ifrågasattes. Promemorian utställdes för yttrande till ett antal ämbetsverk och myndigheter, nämligen *Svea hovrätt, fångvårdsstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Örebro län, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statskontoret, allmänna lönenämnden, skolöverstyrelsen och domänstyrelsen*. Sedan utlåtanden över promemorian avgivits av ifrågavarande myndigheter, därvid det övervägande flertalet av dem, om ock med smärre erinringar på enstaka punkter, tillstyrkte de i promemorian framlagda förslagen, samt framställningar i ämnet till Kungl. Maj:t inkommit jämväl från vissa personalsammanslutningar, underkastades frågan ytterligare beredning inom finansdepartementet, varefter jag den 29 september 1939 anmälde ärendet inför Kungl. Maj:t. Det

förslag till särskilda avlöningsföreskrifter på området, jag därvid framlade, begränsades till att avse sådana personalgrupper i statens tjänst, beträffande vilka Kungl. Maj:t äger befogenhet att utan riksdagens hörande meddela dylika föreskrifter. Med bifall till min i ämnet gjorda hemställan utfärdade Kungl. Maj:t samma dag *kungörelse med bestämmelser i fråga om avlöning till viss statsanställd civil personal under tjänstledighet för värnpliktstjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap (nr 749)*, att lända till efterrättelse från och med den 1 september 1939.

I avseende å det huvudsakliga innehållet i nämnda kungörelse, vilken såsom av rubriken framgår reglerar avlöningsförmånerna allenast under ledighet för *värnpliktstjänstgöring*, torde jag få erinra om följande:

Enligt kungörelsens 1 § 1 mom. skall extra ordinarie tjänsteman, som avses i 1 avd. 2 kap. civila icke-ordinariereglementet, äga i stället för dag-ersättning enligt reglementets 21 § 4 mom. uppbära avlöning med B-avdrag. Avlöning med B-avdrag skall även tillkomma extra tjänsteman och aspirant, som avses i 1 avd. 4 respektive 5 kap. nyssnämnda reglemente under förutsättning, att tjänstemannen sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början innehaft sammanlagt minst sex månaders anställning i statens tjänst eller, vad angår extra lärare, sammanhängande anställning vid det statliga eller statsunderstödda undervisningsväsendet under minst en termin.

I 2 mom. av samma paragraf stadgas, att icke-ordinarie lärare, som avses i kungörelsen den 21 augusti 1939 (nr 582) med föreskrifter i fråga om avlönande av vissa icke-ordinarie lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter och som är ålagd en undervisningsskyldighet av minst 20 veckotimmar, skall äga, under den i paragrafens 1 mom. för extra lärare angivna förutsättningen, uppbära hälften av den läraren eljest tillkommande ersättningen.

Enligt 3 mom. av ifrågavarande paragraf gäller, att tjänsteman inom den nyreglerade civila statsförvaltningen, vilkens avlöning utgår i form av arvode med av Kungl. Maj:t fastställt belopp, skall, där ej Kungl. Maj:t för visst fall eller för viss grupp av tjänstemän härutinnan meddelat särskilt beslut, äga uppbära halva arvodet, under villkor att anställningen enligt vederbörande myndighets beprövande är att betrakta såsom tjänstemannens huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla och att tjänstemannen sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början innehaft sammanlagt minst sex månaders anställning i statens tjänst.

Slutligen har beträffande annan icke-ordinarie befattningshavare vid nyreglerat verk, än som omförmäles i 1—3 mom., i paragrafens 4 mom. stadgats, att det skall, där ej Kungl. Maj:t för visst fall eller för viss grupp av tjänstemän härutinnan meddelat särskilt beslut, ankomma på vederbörande myndighet att bestämma, om viss del av avlöningen må bibehållas, under förutsättning dock att anställningen icke är av allenast tillfällig natur. Gynnsammare grunder må dock härvid icke tillämpas, än som i 1—3 mom. angivits för tjänstemän, med vilka befattningshavaren i avseende å anställnings- och avlöningsvillkoren kan anses närmast jämförlig.

Enligt bestämmelserna i kungörelsens 2 § skola uppkommande frågor om avlöning till tjänstemän vid oreglerat verk samt till sådana tjänstemän vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet, som avses i kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 211), underställas Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, för så vitt ej Kungl. Maj:t för visst fall eller viss grupp av tjänstemän meddelat särskilt beslut i sådant hänseende.

Från kungörelsens tillämpning har genom föreskrift i 3 § undantagits den, som är inkallad till militär tjänstgöring jämlikt föreskrifterna i 27 § 1 och 2 mom. värnpliktslagen.

Slutligen har i 4 § stadgats, att avlöning, arvode eller ersättning till tjänsteman under tjänstledighet, varom i kungörelsen är fråga, skall, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, utgå från det anslag eller de medel, från vilka tjänstemannens avlöningsförmåner under tjänstgöring vid vederbörande verk eljest bestridas.

Det torde här få påpekas, att kungörelsens bestämmelser äro avsedda att tillämpas jämväl å tjänstemän, som jämlikt § 27 mom. 2 a värnpliktslagen inkallats till beredskapstjänstgöring under tiden för den förstärkta försvarsberedskapen.

På min föredragning meddelade Kungl. Maj:t genom brev samma dag till rikets hovrätter liknande föreskrifter beträffande vissa icke-ordinarie befattningshavare vid rikets hovrätter och de under hovrätterna lydande domsagorna samt vid vattendomstolarna, att tillämpas från och med den 1 september 1939.

I enlighet härmed gäller, att vid hovrätt tjänstgörande adjungerad ledamot eller fiskal skall under tjänstledighet för värnpliktstjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap äga åtnjuta avlöning med B-avdrag. Avlöning med B-avdrag skall ock under motsvarande ledighet utgå till assessor eller fiskal, vilken innehar förordnande i domsaga och därvid åtnjuter arvode motsvarande lön enligt viss löneklass i civila icke-ordinariereglementet eller vilken innehar förordnande såsom vattenrättssekreterare. Vid hovrätt tjänstgörande fiskalsaspirant, vikarie för notarie eller amanuens eller i domsaga tjänstgörande förste eller andre notarie skall äga uppbära hälften av det honom eljest tillkommande arvudet under förutsättning, att han sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början innehaft sammanlagt sex månaders anställning i statens tjänst. Uppkommer beträffande annan i domsaga tjänstgörande, av statsmedel avlönad icke-ordinarie befattningshavare fråga om avlöning under tjänstledighet, som här avses, skall densamma underställas Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall.

Bestämmelserna i 3 § och 4 § 1 mom. ovanberörda kungörelse den 29 september 1939 skola enligt föreskrift i brevet äga tillämpning jämväl beträffande ifrågakvarande tjänstemän vid hovrätterna, domsagorna och vattendomstolarna.

För meddelande av bestämmelser, motsvarande de sålunda för statstjänstemännen utfärdade, erfordras beträffande den personal, som lyder under de förutnämnda avlöningsreglementena den 11 november 1938 (nr 660) för lärare vid kommunala flickskolor m. fl. kommunala undervisningsanstalter, den 30 september 1937 (nr 868) för lärare vid folk- och småskolor och den 17 juni 1938 (nr 419) för nomadlärare, riksdagens medverkan. Jag anhåller att nu få upptaga detta spörsmål till behandling. I samband härmed torde jag även få anmäla vissa frågor om ändrade avlöningsvillkor å civil tjänst för det fall, att civil tjänsteman i statens eller kommuns tjänst åtnjuter ledighet för honom under förstärkt försvarsberedskap åliggande annan militär tjänstgöring än värnpliktstjänstgöring. Därjämte torde jag få

upptaga till behandling vissa ytterligare spörsmål, som aktualiserats av nu rådande förhållanden.

De bestämmelser, som jag i det följande förordar, torde böra förlänas giltighet från och med den 1 september 1939. Därest tjänsteman enligt gällande föreskrifter är berättigad till högre ersättning, böra dock de nya bestämmelserna icke tillämpas å honom förrän från och med den dag de bliva utfärdade.

I. Avlöning till civila befattningshavare vid statens nyreglerade verk under tjänstledighet för annan militär tjänstgöring än värnplikstjänstgöring.

1. Tjänstgöring såsom beställningshavare i reserven, å reservstat eller å övergångsstat eller såsom officer i väg- och vattenbyggnadskåren.

Enligt gällande författningar äro beställningshavare i reserven, å reservstat samt å övergångsstat ävensom officer i väg- och vattenbyggnadskåren skyldiga att bland annat tjänstgöra i krig och då värnpliktiga eljest inkallas för rikets försvar eller säkerhet ävensom vid sådan övning, som till utrönande av arméns eller marinens krigsberedskap kan bliva anbefalld.

I kungörelsen den 3 september 1939 (nr 628; jfr nr 753) med avlöningsbestämmelser för viss militär och civilmilitär personal under förstärkt försvarsberedskap stadgas, att ifrågavarande kategorier beställningshavare skola äga uppbära månadslön enligt krigsavlöningsreglementet jämte därå belöpande dyrtidstillägg eller rörligt tillägg ävensom, vid tjänstgöring utom mantalsskrivningsorten, i stället för i förekommande fall utgående tjänstgörings-traktamente, terminslön med i krigsavlöningsreglementet angivet belopp enligt den lägre tariffen, dock med visst förbehåll beträffande underbefäl i reserven.

I *departementspromemorian* framhölls, att med hänsyn till de i civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet meddelade bestämmelserna några särskilda föreskrifter icke syntes vara påkallade i fråga om avlöning i den civila befattningen för tid, då ordinarie eller extra ordinarie tjänsteman fullgjorde honom såsom beställningshavare i reserven, å reservstat eller å övergångsstat eller såsom officer i väg- och vattenbyggnadskåren åliggande militär tjänstgöring. Det kunde visserligen ifrågasättas, huruvida icke även annan icke-ordinarie befattningshavare än extra ordinarie tjänsteman borde få behålla någon del av den civila lönen, därest sådan tjänsteman i nyssnämnd egenskap inkallades till tjänstgöring. I betraktande av den avlöning, som utginge enligt krigsavlöningsreglementet, syntes emellertid tillräckliga skäl icke föreligga för en sådan anordning.

Fångvårdsstyrelsen ifrågasätter, om icke en reglerande föreskrift borde utfärdas angående avlöning till befattningshavare, som fullgör honom så-

som beställningshavare i reserven efter frivilligt åtagande anbefalld militär tjänstgöring.

Statskontoret yttrar, att tillämpningen av allenast B-avdrag för ordinarie och extra ordinarie tjänstemän, som vore reservofficerare, vore mycket otillfredsställande. Ämbetsverket anför vissa exempel på de sammanlagda löneförmåner enligt krigsavlöningsreglementet och å den civila tjänsten, som skulle tillkomma dylika befattningshavare. Statskontoret har funnit, att i vissa fall sådana befattningshavare skulle under den militära tjänstgöringen komma att uppbära mer än dubbelt så hög avlöning av statsmedel som en officer på stat i motsvarande tjänsteställning och omkring 60 procent mera än om vederbörande bestritt sin civila befattning. En dylik ordning kunde möjligen te sig försvarlig under normala förhållanden — då inkallelsen avsåge allenast en kortare period — med hänsyn till angelägenheten att trygga en god rekrytering av reservofficerskåren. Att i nuvarande krisläge, då stora grupper samhällsmedborgare måste vidkännas icke obetydliga ekonomiska uppoffringar för det allmänna, tillgodose i statstjänst anställda reservofficerare i denna utsträckning måste statskontoret bestämt avstyrka. Vid utformningen av bestämmelserna om B-avdrag i 13 § 2 mom. civila avlöningsreglementet och 12 § 2 mom civila icke-ordinariereglementet syntes enligt ämbetsverkets mening ett läge som det förevarande knappast hava beaktats. Med hänsyn emellertid till den tvekan, som kunde råda rörande tolkningen av de civila avlöningsreglementenas bestämmelser i nu förevarande avseende, syntes det statskontoret mest välbetänkt att söka en tillfredsställande reglering av förhållandena på området genom ändring av krigsavlöningsreglementet. I fråga om innebörden av en dylik reglering ville statskontoret föreslå, att bestämmelserna så ändrades att reservofficer under tjänstgöringen berättigades uppbära dels i förekommande fall terminslön enligt 6 § i krigsavlöningsreglementet, dels ock av den civila lönen och månadslönen enligt krigsavlöningsreglementet sammanlagt så mycket, att månadsavlöningen komme att uppgå till samma belopp som den avlöning för månad räknat, vilken befattningshavaren omedelbart före inkallelsen ägt uppbära, eller, om sistnämnda lön vore lägre än månadslönen enligt krigsavlöningsreglementet, denna lön.

Beträffande övriga icke-ordinarie tjänstemän, som vore reservofficerare, ville statskontoret biträda promemorians förslag, att några särskilda bestämmelser icke utfärdades.

*Departements-
chefen.*

Såsom statskontoret påpekat, föranleda nu gällande bestämmelser, att för en ordinarie civil statstjänsteman, som i egenskap av beställningshavare i reserven eller vad därmed är likställt är inkallad till militär tjänstgöring, den sammanlagda löneinkomsten från försvarsväsendet och å den civila tjänsten blir högre än den löneinkomst han under tiden skulle hava uppburit vid tjänstgöring å den civila tjänsten. Åtminstone i vissa fall uppgår härvid den sammanlagda löneinkomsten till ett belopp, som icke kan anses sakligt motiverat. Emellertid vill jag framhålla, att en reservofficer redan

enligt gällande förordningar rörande arméns och marinens reserver är under tjänstgöring i fredstid tillförsäkrad lön enligt löneklass motsvarande den, som stadgas i krigsavlöningsreglementet, och en ändring av bestämmelserna i den riktning statskontoret angivit torde därför knappast kunna göras tillämplig å de civila tjänstemän, som för närvarande innehava fullmakt å beställning såsom reservofficer. Liknande är förhållandet i fråga om beställningshavare å reservstat och å övergångsstat samt beträffande officer i väg- och vattenbyggnadskåren. Ej heller är det med gällande civila avlöningsbestämmelser möjligt att från tillämpningen av stadgandena angående rätt till lön med B-avdrag å den civila tjänsten undantaga nuvarande ordinarie befattningshavare, som inkallas till tjänstgöring under den anbefallda förstärkta försvarsberedskapen. För befattningshavare åter, som framdeles vinna ordinarie anställning, synas mig ändrade bestämmelser i förevarande hänseende böra genomföras. Efter det saken blivit föremål för ytterligare utredning, har jag för avsikt att åter anmäla den för Kungl. Maj:t.

Fångvårdsstyrelsens förslag att generellt utvidga rätten till lön med B-avdrag till att avse även de fall, att ordinarie eller extra ordinarie tjänstemän efter frivilligt åtagande inträda i militär tjänstgöring såsom beställningshavare i reserven, finner jag mig icke böra biträda.

I motsats till vad som gäller för ordinarie befattningshavare föreligger intet hinder att häva den rätt till lön med B-avdrag, som extra ordinarie tjänsteman enligt civila icke-ordinariereglementet för närvarande äger vid tjänstgöring under den förstärkta försvarsberedskapen såsom beställningshavare i reserven eller vad därmed är likställt. För egen del förordar jag, att sådan ändring nu genomföres. Därest riksdagen icke framställer någon erinran däremot, har jag för avsikt att i stället föreslå utfärdande av en bestämmelse av innehåll, att i civila icke-ordinariereglementet avsedd extra ordinarie eller extra tjänsteman eller aspirant skall vid tjänstgöring av nyss angivet slag, därest den honom från försvarsväsendet tillkommande månadslönen understiger den civila lönen, från det civila verket äga utbekomma skillnaden. En förutsättning för denna *minimiregels* tillämpning å extra tjänstemän och aspiranter bör i allmänhet vara, att tjänstemannen sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början innehaft sammanlagt minst sex månaders anställning i statens tjänst eller, vad angår extra lärare, sammanhängande anställning vid det statliga eller statsunderstödda undervisningsväsendet under minst en termin.

2. Tjänstgöring såsom landstormsofficer.

Enligt bestämmelserna i 6 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1927 (nr 342) om landstormen, sådant detta författningsrum lyder enligt förordningen den 11 februari 1938 (nr 35), är i fredstid konstituerad landstormsofficer (landstormsfänrik, landstormslöjtnant eller landstormskapten) skyldig att tjänstgöra vid landstormen i krig och då värnpliktiga eljest inkallas för ri-

kets försvar eller säkerhet ävensom vid sådan övning, som till utrönande av landstormens krigsberedskap eller för utbildning utom vanlig ordning av landstormen kan bli särskilt anbefalld.

Enligt förutnämnda kungörelse den 3 september 1939 (nr 628) äger landstormsofficer, som inkallas till tjänstgöring under den nu anbefallda förstärkta försvarsberedskapen, under tjänstgöringstiden uppbära dels månadslön enligt krigsavlöningsreglementet, dels ock, vid tjänstgöring utom mantalsskrivningsorten, terminslön enligt den lägre tariffen i samma reglemente.

Såsom förut nämnts äro i civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet meddelade vissa bestämmelser angående avlöning till där avsedd tjänsteman för tid, varunder han åtnjuter ledighet för militär tjänstgöring i egenskap av konstituerad landstormsofficer. Dessa bestämmelser avse emellertid allenast ledighet för genomgående av vissa i fredstid anordnade kurser och övningar, vadan tjänsteman, som i nyssnämnd egenskap eljest inkallas till militär tjänstgöring, har att avstå hela avlöningen.

I *departementspromemorian* erinras om att landstormsofficerssällskapens i Sverige riksförbund i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 september 1939 hemställt, att civila statstjänstemän måtte bibehållas vid lön med allenast B-avdrag för den tid, oavsett omfattningen av densamma, under vilken de i egenskap av landstormsofficerare inkallas till militär tjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering. I anledning härav framhålles i *promemorian*, att även om vissa skäl kunde anföras för att i förevarande hänseende likställa tjänsteman, som vore landstormsofficer, med tjänsteman, som vore beställningshavare i reserven, å reservstat m. m., någon åtgärd i den av riksförbundet påyrkade riktningen åtminstone för närvarande likväl icke syntes vara påkallad. Emellertid borde det tagas under övervägande, om icke en föreskrift borde meddelas därom, att tjänsteman, som fullgjorde militär tjänstgöring i egenskap av landstormsofficer och på grund därav åtnjöte avlöning enligt krigsavlöningsreglementet, i varje fall icke skulle uppbära lägre inkomst än som skulle komma honom till del såsom inkallad värnpliktig.

Svea hovrätt framhåller, att då landstormsofficer vore likställd med officer i reserven i fråga om tjänstgöringsskyldighet vid krig eller krigsfara, syntes det kunna ifrågasättas, om *promemorians* ståndpunkt i denna del vore den riktiga. *Generalpoststyrelsen* finner, att landstormsofficerare enligt *promemorian* skulle komma i en synnerligen oförmånlig ställning i jämförelse med reservofficerarna. Ett likställande syntes *styrelsen* icke oskäligt, och *styrelsen* ville ifrågasätta, om icke — eventuellt efter det frågan underställts riksdagens prövning — föreskrift borde utfärdas därom, att konstituerad landstormsofficer finge behålla lönen med B-avdrag. I allt fall syntes sådan tjänsteman under den militära tjänstgöringen icke böra uppbära lägre inkomst än som skulle hava kommit honom till del i den civila befattningen. *Skolöverstyrelsen* anser minst lika starka skäl kunna åberopas för likställighet i lönehänseende mellan landstormsofficer och

reservofficer vid militär tjänstgöring under förstärkt försvarsberedskap som under fredsförhållanden. Därest staten allt fortfarande hade behov av frivilligt utbildade landstormsofficerare, syntes det styrelsen vara välbetänkt, att icke genom en undantagsställning för dem i ekonomiskt hänseende i viss mån förhindra utnyttjandet av statstjänstemän för försvaret, vilka vore utbildade till landstormsofficerare. En dylik undantagsställning syntes kunna befaras få till följd, dels att en del redan konstituerade nödgades avgå, dels att nyrekrytering hämmades. Avseende borde ock fästas vid den omständigheten, att statens föreskrifter bleve normgivande för kommuners och enskilda företagers ställningstagande till motsvarande spörsmål. Överstyrelsen ville förorda likställighet i förevarande hänseende mellan tjänsteman, som vore reservofficer, och tjänsteman, som vore landstormsofficer. *Statskontoret* finner ej skäl att för landstormsofficerare föreslå andra regler än som av ämbetsverket förordats för reservofficerare. *Domänstyrelsen* tillstyrker förslaget, att tjänsteman, som är landstormsofficer, icke skall uppbära lägre sammanlagd inkomst än som skulle komma honom till del såsom inkallad värnpliktig.

Sveriges landstormsföreningars centralförbund och *centrala statsförvaltningens tjänstemannaförening* hava förordat, att tjänsteman, som i sin egenkap av landstormsofficer inkallas till militär tjänstgöring i samband med förstärkt försvarsberedskap och mobilisering, tillerkännes avlöning med B-avdrag. Samma yrkande har framställts av *chefen för arméstaben*.

Jag föreslår, att den minimiregel som nyss förordats i fråga om avlö-
ning till icke-ordinarie tjänsteman under tjänstgöring såsom reservofficer,
skall tillämpas jämväl beträffande avlöning till tjänsteman vid tjänstgöring
såsom landstormsofficer under förstärkt försvarsberedskap. För de ordi-
narie tjänstemännens vidkommande bör medgivande härtill av riksdagen ut-
verkas. Beträffande extra tjänstemän och aspiranter bör uppställas mot-
svarande krav på viss anställningstid, som förordats i fråga om tjänstgö-
ringen såsom reservofficer. *Departements-
chefen.*

II. Avlöning till lärare vid vissa högre kommunala skolor under tjänstledighet för militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap.

1. Tjänstgöring såsom beställningshavare i försvarsväsendets reserver (reservstater).

I den inom finansdepartementet upprättade *promemorian* framhölls, att med hänsyn till de bestämmelser, som i avlöningsreglementet den 11 november 1938 (nr 660) meddelats rörande avlöning under ledighet för tjänstgöring såsom beställningshavare i reserven, särskilda föreskrifter i ämnet icke vore påkallade beträffande de ordinarie lärare, som lydde under reglementet.

Därest lärare vore extra ordinarie, syntes likaledes avlöningsreglementets bestämmelser böra utan vidare tillämpas och läraren sålunda äga av den civila lönen uppbära 2 kronor för dag förutom de honom från försvarsväsendet tillkommande löneförmånerna.

Statskontoret förordar samma regel för avlöningens bestämmande för här ifrågavarande lärare, som av ämbetsverket föreslagits för statens befattningshavare. *Allmänna lönenämnden* påpekar, att det B-avdrag, som i reglementet föreskrives vid här ifrågavarande ledighet, bör ske med samma belopp, som angives i civila avlöningsreglementet.

*Departements-
chefen.*

Även i fråga om ordinarie lärare vid de högre kommunala skolorna böra gällande bestämmelser för avlöning å den civila tjänsten vid tjänstgöring såsom reservofficer under förstärkt försvarsberedskap ändras. Liksom förhållandet är för statstjänstemännen kan ändring ske endast beträffande blivande ordinarie befattningshavare. Jag torde framdeles åter få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

Den av allmänna lönenämnden ifrågasatta ändringen i avseende å B-avdragets belopp synes mig icke för närvarande böra genomföras.

Den i det föregående angivna minimiregeln torde — med den jämkning som i fråga om extra ordinarie lärare föranledes av den stadgade dagsättningen — böra tillämpas å de extra ordinarie och vikarierande lärarna vid de högre kommunala skolorna under här avsedd ledighet. Som förutsättning för regelns tillämpning å de vikarierande lärarna bör i allmänhet gälla, att läraren sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början vid det statliga eller statsunderstödda undervisningsväsendet innehaft sammanhängande anställning under minst en termin.

2. Tjänstgöring såsom landstormsofficer.

I *departementspromemorian* återopades beträffande de kommunalt anställda lärarna vad som i promemorian i motsvarande hänseende anförts beträffande statens befattningshavare.

Statskontoret hänvisar beträffande de kommunalt anställda lärarna till den regel för avlöningens bestämmande, som av ämbetsverket förordats för statens befattningshavare under tjänstgöring såsom landstormsofficerare. *Skolöverstyrelsen* förordar — i likhet med vad överstyrelsen ifrågasatt beträffande statens befattningshavare — likställighet mellan lärare, som är landstormsofficer, och lärare, som är reservofficer, i avseende å löneförmåner i den civila befattningen.

*Departements-
chefen.*

I fråga om avlöningsförmåner till lärare vid de högre kommunala skolorna vid ledighet för tjänstgöring under förstärkt försvarsberedskap såsom landstormsofficer torde den av mig i det föregående för statens befattningshavare förordade minimiregeln böra givas motsvarande tillämpning. För

regelns tillämpning å vikarierande lärare bör — liksom förutsatts för regelns tillämpning å sådan lärare under tjänstgöring såsom reservofficer — krävas viss tidigare anställningstid.

3. Värnpliktstjänstgöring.

I *departementspromemorian* framhölls, att enligt avlöningsreglementets bestämmelser värnpliktig ordinarie lärare vid inkallelse på grund av den anbefallda förstärkta försvarsberedskapen syntes vara skyldig att vidkännas C-avdrag. Det finge dock anses motiverat att i förevarande hänseende likställa de lärare, varom nu vore fråga, med de ordinarie lärarna vid de statliga läroanstalterna och följaktligen stadga B-avdrag. Emellertid vore att märka, att vid genomförande från och med den 1 juli 1939 av provisoriska avlöningsbestämmelser för lärare vid de högre kommunala skolorna (nr 471), med därav följande höjning av lönebeloppen till samma nivå som de i civila avlöningsreglementet stadgade (löneplan A), jämväl A-avdragsbeloppen anpassats efter de nya lönerna medan däremot B-avdragsbeloppen lämnats oförändrade. Den omförmälda likställigheten syntes kunna åvägabringas antingen genom en föreskrift, som stadgade tillämpning av B-avdrag enligt civila avlöningsreglementet, eller ock genom ett stadgande innebärande minskning av lönen med dubbla det förhöjda A-avdraget. Samma avdrag å lönen syntes vara att förorda beträffande extra ordinarie och vikarierande lärare vid här ifrågavarande läroanstalter. I fråga om timlärarna borde regeln om halvt arvode komma till användning. Även här borde dock förutsättningen vara, att läraren vore ålagd en undervisningsskyldighet av minst 20 veckotimmar. Vid lägre antal veckotimmar borde det i förekommande fall få ankomma på skolöverstyrelsen att besluta, om eller i vad mån arvodet finge bibehållas.

Statskontoret finner tvekan kunna råda, om ej ordinarie och extra ordinarie lärare böra vidkännas C-avdrag å avlöningen. Med hänsyn till önskvärdheten av en enhetlig reglering ville statskontoret emellertid icke motsätta sig, att samtliga kommunalt anställda ordinarie och extra ordinarie lärare vidkändes B-avdrag enligt civila avlöningsreglementet.

Vikarierande lärare ävensom timlärare borde — på sätt föreslagits för statens befattningshavare — efter prövning i varje särskilt fall av vederbörlig statlig myndighet medgivas rätt uppbära viss del, högst hälften av avlöningen, under förutsättning att läraren vore ålagd en undervisningsskyldighet av minst 20 veckotimmar.

Jag anser mig kunna i sak biträda de i *promemorian* framlagda förslagen. Vikarierande lärare liksom timlärare bör i regel få bibehållas vid viss del av den honom eljest tillkommande lönen eller ersättningen allenast under förutsättning, att han sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början vid det statliga eller statsunderstödda undervisningsväsendet innehaft sammanhängande anställning under minst en ter-

*Departements-
chefen.*

min. Jag förutsätter, att avlöning i enlighet med vad jag nu tillstyrkt skall utgå även vid beredskapstjänstgöring jämlikt § 27 mom. 2 a värnpliktslagen, då denna infaller under tiden för den förstärkta försvarsberedskapen.

III. Avlöning till lärare vid folkskoleväsendet under tjänstledighet för militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap.

1. Tjänstgöring såsom beställningshavare i försvarsväsendets reserver (reservstater).

I *departementspromemorian* anfördes, att tillräcklig anledning icke syntes föreligga att frångå de i avlöningsreglementet för folkskoleväsendets lärare stadgade avdragsreglerna. I enlighet härmed syntes ock stadgandet om dagersättning med 2 kronor böra tillämpas å de extra ordinarie lärarna vid folkskoleväsendet.

Beträffande de i folkskollärarnas avlöningsreglemente avsedda vikarierande lärarna och timlärarna vore icke — lika litet som i fråga om motsvarande lärare vid de statliga läroanstalterna — någon särskild åtgärd i lönehänsende påkallad, utan borde sådan befattningshavare få åtnöja sig med den avlöning, som från försvarsväsendet utginge till beställningshavare i reserven eller å reservstat.

Skolöverstyrelsen uttalar sig för att likställighet i förevarande hänseende bör åvägbringas mellan folkskolans lärare och lärarna vid övriga läroanstalter.

*Departements-
chefen.*

Med den ståndpunkt jag beträffande statens befattningshavare och lärarna vid de högre kommunala skolorna i det föregående intagit till frågan om avlöning under ledighet för tjänstgöring såsom beställningshavare i reserven, förordar jag promemorians förslag i fråga om de ordinarie lärarna vid folkskoleväsendet. Det synes böra övervägas, om icke också för dessa lärare ändrade bestämmelser böra framdeles genomföras. Beträffande extra ordinarie och vikarierande lärare bör minimiregeln tillämpas med den jämkning, som i fråga om extra ordinarie lärare föranledes av den stadgade dagersättningen, och vad angår vikarierande lärare under den förutsättning, som förordats i fråga om vikarierande lärare vid de högre kommunala skolorna.

2. Tjänstgöring såsom landstormsofficer.

I *departementspromemorian* förutsattes det, att i fråga om avlöning till lärare vid folkskoleväsendet, som åtnjöte ledighet för tjänstgöring såsom landstormsofficer, samma bestämmelser skulle gälla som i promemorian angivits för de statsanställda.

Statskontoret och skolöverstyrelsen hänvisa på förevarande punkt till vad ämbetsverken föreslagit beträffande avlöningsförmåner till statens befattningshavare vid motsvarande tjänstgöring.

Enligt min mening bör minimiregeln här tillämpas, vad angår vikarierande lärare under nyss angiven förutsättning. *Departements-
chefen.*

3. Värnpliktstjänstgöring.

I *departementspromemorian* erinrades, hurusom med tillämpning av bestämmelserna i 20 § och 29 § 2 mom. avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor ordinarie lärare komme att uppbära halva lönen och extra ordinarie lärare av lönen bibehålla 2 kronor om dagen för tid, varunder läraren vore inkallad till värnpliktstjänstgöring i anledning av förstärkt försvarsberedskap. I anslutning till vad som i *promemorian* anförts beträffande värnpliktig icke-ordinarie befattningshavares i statens tjänst avlöning i förhållande till statsanställd ordinarie tjänstemans ifrågasattes emellertid, om icke värnpliktig extra ordinarie eller vikarierande lärare vid folkskoleväsendet borde berättigas uppbära halva den eljest utgående lönen. I fråga om övriga lärare vid folkskoleväsendet (timlärare, övningslärare) syntes särskilda åtgärder icke vara påkallade.

Statskontoret finner tvekan kunna råda, om icke de ordinarie och extra ordinarie lärarna vid folkskoleväsendet — såsom i *promemorian* förordats — borde medgivas rätt att bibehålla allenast halva lönen. Med hänsyn till önskvärdheten av en enhetlig reglering ville dock statskontoret icke motsätta sig, att B-avdrag enligt civila avlöningsreglementet tillämpades.

Skolöverstyrelsen förklarar sig icke kunna finna annat, än att löneavdraget vid här ifrågavarande tjänstledighet borde, liksom fallet vore vid lärares ledighet för sjukdom, bestämmas till samma belopp för lärare i lika löneställning, oavsett om lönen utginge enligt civila avlöningsreglementet, avlöningsreglementet för lärare vid kommunala flickskolor m. fl. eller avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor. Härvid borde civila avlöningsreglementets B-avdrag vara normgivande.

Överstyrelsen framhåller vidare, att staten borde sörja för bland annat timlärarna i läsåmnena, vilka åtnjöte avlöning enligt 34 § avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor, på samma sätt som beträffande de vid statliga och högre kommunala läroanstalter anställda timlärarna, för vilka i *promemorian* föreslagits, att de under ledighet för värnpliktstjänstgöring skulle åtnjuta halva lönen, om timlärartjänsten utgjorde deras huvudsakliga sysselsättning eller inkomstkälla.

Allmänna lönenämnden anser övervägande skäl tala för att i stället för halva lönen B-avdrag enligt civila avlöningsreglementet tillämpas i fråga om lärare vid folkskoleväsendet. Lönenämnden har intet att erinra mot att i fråga om timlärare och övningslärare vid folkskoleväsendet lönespörsmålen lösas från fall till fall.

Sveriges allmänna folkskolläraryörening och *Sveriges folkskolläraryörbund* hava i skrivelser till Kungl. Maj:t den 12 september respektive den 21 september 1939 uttalat sig för att folkskolans lärare vid inkallelse till militär tjänstgöring i anledning av förstärkt försvarsberedskap i lönehänseende likställas med lärare vid statens undervisningsväsende.

*Departements-
chefen.*

Det synes mig skäligt, att lärare vid folkskoleväsendet vid ledighet för värnpliktstjänstgöring i anledning av den anbefallda förstärkta försvarsberedskapen — alltså även vid beredskapstjänstgöring — tillerkännas samma löneförmåner, som under sådan ledighet tillkomma de statsanställda lärarna. Jag får sålunda förorda, att såväl de ordinarie lärarna som de extra ordinarie och vikarierande lärarna vid folkskoleväsendet berättigas att under här ifrågavarande ledigheter uppbära lön å lärartjänsten, minskad med B-avdrag enligt civila avlöningsreglementet. Beträffande vikarierande lärare bör som regel krävas, att han sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början innehaft sammanhängande anställning vid det statliga eller statsunderstödda undervisningsväsendet under minst en termin.

Vad angår timlärarna i läsämnen vid folk- och småskolor är att märka, att anställningen för vederbörande i många fall endast är en bisyssla. Vid sådant förhållande synes mig generella föreskrifter om avlöning under här ifrågavarande värnpliktstjänstgöring icke lämpligen böra utfärdas utan torde det få ankomma på skolöverstyrelsen att, med iakttagande av de för statens motsvarande lärare gällande grunder, på särskild framställning besluta från fall till fall.

Jag torde i detta sammanhang få framhålla, att jag förutsätter, att de särskilda förmåner i lönehänseende, jag i det föregående förordat för folk- och småskolans lärare skola i förekommande fall även utgå till befattningshavare, som enligt kungörelsen den 10 december 1937 (nr 955) äro underkastade bestämmelserna i avlöningsreglementet för folk- och småskollärare.

IV. Avlöning till nomadlärare under tjänstledighet för militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap.

Enligt *departementspromemorian* skulle de särbestämmelser, som ifrågasattes för ordinarie, extra ordinarie och vikarierande lärare vid folkskoleväsendet äga tillämpning jämväl å de lärare, som lyda under avlöningsreglementet den 17 juni 1938 (nr 419) för nomadlärare. Jag har intet att däremot erinra. Jag förutsätter dock givetvis härvid, att de avvikelser från promemorians förslag i avseende å folkskolans lärare, som jag i det föregående förordat, skola gälla även beträffande nomadlärare.

V. Avlöningsförmåner för vissa lärare, som hindras att tjänstgöra vid krig eller krigsfara.

I skrivelse den 6 september 1939 har *skolöverstyrelsen* framlagt förslag i fråga om avlöningsförmåner till vissa i statens eller kommuns tjänst anställda lärare vid hinder för läraren på grund av krig eller krigsfara att fullgöra sin tjänstgöring. Enligt överstyrelsens förslag skulle vid statlig läroanstalt, kommunal flickskola, kommunal mellanskola, praktisk mellanskola, högre folkskola eller folk- eller småskola anställd ordinarie, extra ordinarie, extra eller vikarierande lärare, som hindras att tjänstgöra eller vilkens tjänstgöring minskas till följd av undervisningens inställande eller inskränkning i anledning av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar, äga uppbära oavkortad avlöning utan hinder därav, att tjänstgöringen icke fortgått i eljest föreskriven omfattning. Vad sålunda föreslagits skulle jämväl gälla för bland annat timlärare, vid folk- och småskolor i läsämne, under förutsättning, att lärarens tjänstgöring omfattade minst 20 veckotimmar eller ock att densamma av skolöverstyrelsen prövades utgöra hans huvudsakliga sysselsättning. Lärare, för vilken nyss omnämnda tjänstgöringshinder förelegat, skulle vara skyldig att utan särskild ersättning fullgöra den återläsning, som i vederbörlig ordning kunde vara bestämd.

Överstyrelsen har därjämte föreslagit, att för lärare med lönetursrätt tid, varunder läraren av nyssnämnd anledning varit hindrad att tjänstgöra, må räknas såsom tjänstetid vid bestämmande av hans placering i löneklass.

I sin motivering för detta förslag har överstyrelsen anfört bland annat följande:

I fråga om lärares avlöning, då tjänstgöringen och undervisningens normala fortgång rubbades på grund av krig eller krigsfara, borde särskilt bemärkas dels det fall, att undervisningen måste för någon tid inställas, dels ock det fall, att läraren bleve inkallad till militär tjänstgöring och därigenom urståndsatt att uppehålla sin lärartjänst. Inställdes undervisningen vid läroanstalten, inträdde i stort sett samma förhållande, som då undervisningen inställdes på grund av rådande smittosam sjukdom bland människor eller husdjur. I sådant fall ägde lärarna enligt gällande avlöningsbestämmelser uppbära oavkortad lön jämte kallortstillägg, varjämte de såsom tjänstetid för lönetursberäkning ägde att tillgodoräkna den tid, under vilken undervisningen av nämnda anledning varit inställd. Detta gällde icke blott beträffande ordinarie utan även extra ordinarie och extra lärare samt vikarier. Dessa bestämmelser syntes böra göras gällande även i fråga om lärare, som hindrades att tjänstgöra, emedan undervisningen inställts på grund av förhållanden vid krig eller krigsfara. Därvid borde dock bestämmelsernas räckvidd utsträckas till att avse även timlärare, i varje fall de timlärare, som hade tjänstgöringen vid skolan till sin huvudsakliga sysselsättning.

Vad överstyrelsen sålunda anfört hade avsetts äga tillämpning jämväl i det fall, att undervisningen inställts på grund av att lärjungarna i viss klass eller skola erhållit ledighet i syfte att vid skördearbete ersätta arbetskraft, som tagits i anspråk för militär tjänstgöring (Kungl. Maj:ts cirkulär den 6 september 1939, nr 623).

Över skolöverstyrelsens berörda förslag hava utlåtanden den 21 september 1939 avgivits av *statskontoret* och *allmänna lönenämnden*. Myndigheterna hava ansett sig icke böra framställa någon erinran mot förslaget.

*Departements-
chefen.*

I likhet med de hörda myndigheterna finner jag icke anledning till erinran mot skolöverstyrelsens förslag, att ordinarie, extra ordinarie, extra eller vikarierande lärare vid förut angiven läroanstalt, vilken hindras att tjänstgöra eller vilkens tjänstgöring minskas till följd av undervisningens temporära inställande eller inskränkning på grund av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar skall uppbära oavkortad avlöning ävensom att samma rätt på de av överstyrelsen angivna villkor även medges timlärare. Ej heller synes mig något vara att erinra mot att här avsedd lärare för uppflyttning i löneklass får taga i beräkning den tid, under vilken han av nämnda anledning varit hindrad att tjänstgöra. Vad här sagts bör i tillämpliga delar gälla jämväl lärare vid navigationsskolorna, nomadskolorna och vid militärläroverken.

VI. Ersättning till vissa vikarier vid folkskoleväsendet.

Enligt stadgandet i 6 § 2 mom. tjänstepensionsreglementet för folkskol-lärare m. fl. den 17 juni 1938 (nr 423) gäller att, därest befattningshavare, som kommer i åtnjutande av pension för i reglementet avsedd befattning, vid avgången från befattningen åtnjuter eller sedermera erhåller avlöning för befattning, å vilken avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor eller avlöningsreglementet för nomadlärare äger tillämpning, eller avlöning för icke-statlig anställning, med vilken är förenad tjänstepensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt eller reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt, eller avlöning för statstjänst, pensionen skall, där icke Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, minskas jämlikt bestämmelserna i 1 mom. av samma paragraf.

Genom brev den 21 juli 1938 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att bestämmelserna i 6 § 1 mom. förenämnda tjänstepensionsreglemente om minskning i pension skola tills vidare intill dess annorlunda bestämmas icke äga tillämpning å enligt reglementet pensionerad befattningshavare, vilken erhåller avlöning såsom vikarierande lärare vid folkskola, småskola eller mindre folkskola. I den mån anställningen inom samma skoldistrikt under en lästermin överstiger 30 dagar, skall dock minskning av pensionen ske i enlighet med nämnda bestämmelser.

Tillika har Kungl. Maj:t i nämnda brev föreskrivit, att befattningshavaren skall för tid, varunder minskning av pensionen ej äger rum, för lörens bestämmande vara placerad i lägsta ifrågakommande löneklass.

Fråga har nu uppkommit, vilken ersättning bör under vikariat å befattning inom folkskoleväsendet tillkomma förutvarande lärare, vilken före ikraft-

träddandet den 1 juli 1938 av tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. pensionerats enligt reglementet för statens pensionsanstalt. Sådan befattningshavare lär icke vara skyldig att på grund av löneinkomst under vikariat vidkännas minskning i sin pension. Vidare har fråga uppkommit, vilken ersättning bör under vikariat utgå till enligt nyssnämnda tjänstepensionsreglemente pensionerad lärare för det fall, att vikariatet varar mera än 30 dagar. Å ena sidan har hävdats, att med hänsyn till bestämmelserna i 32 § jämförd med 26 § 2 mom. andra stycket och 9 § c) avlöningsreglementet för folkskollärare den 30 september 1937 (nr 868) vikarien skall åtnjuta lön enligt lägsta förekommande löneklass. Å andra sidan har gjorts gällande, att vikarien skulle äga för löneklassplacering tillgodoräkna förutvarande anställningstid.

I ett den 25 september 1939 avgivet utlåtande har *allmänna lönenämnden* föreslagit, att en särskild föreskrift skulle meddelas, enligt vilken vikarien skulle äga dels uppbära oavkortad pension, dels ock åtnjuta särskilt arvode beräknat till sådant belopp, att sammanlagda förmånerna motsvarade avlöningen enligt den löneklass han vid avskedet tillhörde eller finge anses hava tillhört. Genom en dylik anordning skulle ersättningen under vikariatet bli oberoende av huruvida tjänstemannen under vikariatet åtnjöt oavkortad pension enligt de äldre pensionsgrunderna eller han i förekommande fall hade att vidkännas minskning av pensionen under vikariatet på grund av reduktionsreglerna i det nya tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl.

Frågan om ersättning till pensionerad folk- eller småskollärare, vilken *Departementschefen* förordnas att vikariera vid folk- eller småskola, har särskilt aktualiserats under de nu rådande förhållandena, i det att ett betydande antal lärare vid folkskoleväsendet inkallats till militärtjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap och såsom vikarier för dessa i ökad omfattning anlitats förutvarande, från tjänsten med pension avgångna lärare. Den lösning av ersättningsfrågan, som lönenämnden anvisat, synes böra godtagas. Det torde nämligen få anses skäligt, att pensionär, som förordnas att vikariera vid folk- eller småskola, beredes sådan ersättning, att den jämte pensionen motsvarar lönen i den löneklass han vid avskedet tillhörde eller kan anses hava tillhört. Vid beräkning av ersättningen bör, såsom lönenämnden påpekat, hänsyn tagas till den årliga lästiden vid den skola, där vikariatet bestrides, ävensom till den ortsgrupp, vilken skolorten tillhör. I betraktande av att ett enhetligt ordnande av ersättningsfrågan på sätt nyss angivits innebär en avvikelse från de föreskrifter rörande avlöning till vikarierande lärare, som innefattas i avlöningsreglementet för folk- och småskollärare, bör frågan underställas riksdagens prövning.

VII. Avlöning till lärare under ledighet för uppdrag såsom förläggningsschefer vid utrymning av skolor i anledning av krig eller krigsfara.

I cirkulärskrivelse den 4 september 1939 har skolöverstyrelsen meddelat anvisningar rörande utrymning av skolor vid krig eller krigsfara. Enligt nämnda anvisningar skall vederbörande luftskyddschef i samråd med utrymningsledaren snarast möjligt utse en förläggningsschef för varje anordnad skolförläggning.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 oktober 1939 har *Stockholms folkskole-direktion* hemställt, att lärare vid under skolöverstyrelsens uppsikt och ledning stående läroanstalter inom Stockholms luftskyddsområde må, därest lärarens avlöning regleras av statliga förordningar, vid förordnande såsom förläggningsschef i enlighet med skolöverstyrelsens och luftskyddsinspektionens anvisningar rörande utrymning av skolor vid krig eller krigsfara äga rätt att under tjänstledighet för fullgörande av uppdrag att ordna förläggning bibehållas vid honom eljest tillkommande löneförmåner för högst två veckor samt tjänstårs- och pensionsrätt. Såsom motivering härför har folkskoleledningen anförut följande.

Förläggningsschefen skall omedelbart noggrant orientera sig beträffande ortens topografi, matförsörjningsmöjligheter m. m. För att kunna genomföra denna uppgift torde i många fall vara nödvändigt, att förläggningsschefen företar en resa till förläggningssorten och uppehåller sig där en eller flera dagar, tills för förläggningen nödiga dispositioner blivit vidtagna.

Till förläggningsschefer torde i regel bli utsedda i tjänst varande lärare. Då dessa vid arbetet med förläggningens anordnande i regel måste under någon tid åtnjuta ledighet från sin lärarbefattning, får det anses påkallat, att åtgärder vidtagas, som beträffande löneförmåner, tjänstårsberäkning och pensionsunderlag hålla dem skadeslösa för eljest lidna förluster. Den tid, som för ifrågavarande uppdrag kan bli behövlig, torde ställa sig olika för olika förläggningar, beroende på förläggningens storlek och läge m. m., och det synes därför önskvärt, att lärare bibehållas vid ovannämnda förmåner under så lång tid, som luftskyddschefen för varje uppdrag finner behövlig, dock tills vidare för varje förläggningsschef högst två veckor.

I utlåtande den 31 oktober 1939 har *skolöverstyrelsen* tillstyrkt bifall till folkskoleledningens framställning. Överstyrelsen har emellertid ifrågasatt, huruvida det icke vore lämpligt, att en allmän föreskrift utfärdades rörande de frågor, som här föreläge till avgörande. Det förefölle nämligen överstyrelsen i hög grad sannolikt, att ansökningar liknande den nu föreliggande kunde komma att ingivas även från andra ur luftskyddssynpunkt utsatta orter.

Departements-
chefen.

Det synes mig skäligt, att lärare i statens tjänst samt kommunalt anställda lärare med avlöning enligt av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsreglementen under ledighet för fullgörande av uppdrag såsom förläggningsschef medges

rätt att i viss utsträckning åtnjuta oavkortade löneförmåner. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att härom besluta. Tid, varunder lärare åtnjtit sådan ledighet, bör få tagas i beräkning i löneturshänseende. Härtill bör riksdagens medgivande inhämtas.

VIII. Bestridande av kostnaderna för avlöning enligt civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet till tjänstemän under ledighet för värnpliktstjänstgöring i anledning av förstärkt försvarsberedskap.

I kungörelsen den 22 juni 1939 (nr 415) har Kungl. Maj:t meddelat närmare bestämmelser beträffande sättet för bestridande av kostnader för avlöning åt befattningshavare, å vilka civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet äga tillämpning och för vilkas avlöande anslag blivit å riksstaten uppförda. I enlighet härmed gäller (punkten 5), att avlöning till extra ordinarie och extra tjänstemän under ledighet för militär tjänstgöring skall bestridas från den i avlöningsstaterna under anslagsposten avlöningar till icke-ordinarie personal upptagna delposten till avlöningsförhöjningar m. m.

Med avvikelse härifrån har Kungl. Maj:t i kungörelsen den 29 september 1939 (nr 749) med bestämmelser i fråga om avlöning till viss statsanställd civil personal under tjänstledighet för värnpliktstjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap föreskrivit, att avlöning, arvode eller ersättning till icke-ordinarie tjänsteman under tjänstledighet, varom i sistnämnda kungörelse är fråga, skall, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, utgå från det anslag eller de medel, från vilka tjänstemannens avlöningsförmåner under tjänstgöring vid vederbörande verk eljest bestridas.

I följd härav kommer den i avlöningsstaterna under anslagsposten avlöningar till icke-ordinarie personal upptagna delposten till grundavlöningar m. m. att anlitas för utbetalande av avlöningar till inkallad personal, vilken delpost beträffande det övervägande flertalet ämbetsverk är upptagen med bestämt belopp. Jag vill i anledning härav framhålla nödvändigheten under nuvarande förhållanden av att ämbetsverken söka begränsa utgifterna för avlöningar till den icke-ordinarie personalen inom ramen för det i staterna fastställda beloppet. Särskilt torde böra iakttagas, att vid beviljade ledigheter för militärtjänstgöring i anledning av den anbefallda förstärkta försvarsberedskapen vikarier icke förordnas i andra fall än där detta är för arbetets behöriga gång oundgängligen nödvändigt. För det fall, där likväl ett överskridande av delposten till grundavlöningar under innevarande budgetår icke kan undvikas till följd av nyss berörda omständighet, torde Kungl. Maj:t böra inhämta ett generellt bemyndigande av riksdagen att på behörigen motiverad framställning från vederbörande myndighet besluta om grundavlöningspostens förstärkande från det å driftbudgeten uppförda an-

slaget till oförutsedda utgifter. Denna anordning, som avviker från den, vilken eljest numera tillämpas vid behov av medel för grundavlöningar m. m. utöver av riksdagen anvisade belopp, motiveras av önskvärdheten av att erhålla särskild redovisning av de belopp, med vilka grundavlöningsposterna till följd av befattningshavarnas inkallelse till militärtjänstgöring måste överskridas.

Hemställan. Under åberopande av vad sålunda i skilda sammanhang anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordats,

dels meddela bestämmelser

angående avlöningsförmåner till befattningshavare i statens eller kommuns tjänst under tjänstledighet på grund av inkallelse till militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap,

angående avlöningsförmåner till vissa lärare, som hindras tjänstgöra vid krig eller krigsfara,

angående ersättning till vissa vikarier vid folkskoleväsendet samt

angående avlöning till lärare under ledighet för uppdrag såsom förläggningsschefer vid utrymning av skolor i anledning av krig eller krigsfara,

dels ock besluta om förstärkning av de i gällande avlöningsstater under anslagsposterna till avlöningar till icke-ordinarie personal upptagna delposterna till grundavlöningar m. m. från det i riksstaten för budgetåret 1939/40 upptagna förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Med bifall till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Per Eldin.